

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2015/4.
Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[K] **EEN ZINDEREND ONBEHAGEN. OVER
KUNSTENAAR HELMUT STALLAERTS**

Begin 2015 was op de Nederlandse televisie het tweede seizoen te zien van de Zweedse sciencefictionreeks *Real Humans* (*Äktamänniskor*). Los van het entertainmentgehalte van de serie, stelt *Real Humans* een aantal pertinente vragen: waar ligt de grens tussen echt en gemaakt? Is die strikt of eerder flou? Zijn de *hubots* (de op mensen lijkende robots uit de reeks) gedetermineerd en geconditioneerd – want door de mens gemaakt – en de mens zelf helemaal vrij? Of is het niet zo eenvoudig? En hoe zit het met identiteit en authenticiteit? Eenduidige antwoorden komen er niet, wel een reeks mogelijke standpunten. En net dat maakt de serie interessant en actueel. Vervang mens en *hubot* door blank en gekleurd, christen en moslim, jezelf en de anderen, en je ziet meteen het hele scala aan maatschappelijke, sociale en politieke debatten van de laatste jaren de revue passeren.

In de eerste week van juni 2015 kwam Ridley Scotts *Blade Runner* opnieuw in de Belgische filmzalen. Drieëndertig jaar na de oorspronkelijke film, één week lang en in alweer een nieuwe versie. De vragen die *Real Humans* oproept, zijn ook die van *Blade Runner*: ze zijn niet louter actueel, maar universeel. Antwoorden krijg je niet.

Met sciencefiction pur sang heeft het werk van de jonge Belgische kunstenaar Helmut Stallaerts (1982, Brussel) niet zo gek veel te maken. Al creëert Stallaerts een net zo donker en mysterieus universum waarin de vervreemde, vragende mens centraal staat. Hij laat personage en toeschouwer met dezelfde vragen worstelen als Scott en de makers van *Real Humans*. Ook bij het beeldende werk van Helmut Stallaerts bekruipt je het onbehaaglijke gevoel dat de grens tussen mens en constructie, tussen vrijheid en conditionering, tussen echt en illusie, tussen macht en onderwerping wel eens op een heel ander punt zou kunnen liggen dan je dacht. En dat onbehagen blijft zinderen. Want antwoorden geeft ook hij niet.

Het oeuvre van Helmut Stallaerts is complex en veelzijdig. Hoewel hij als schilder werd opgeleid in Brussel en Düsseldorf, beperkt hij zich niet tot verf en doek. Afhankelijk van wat hij wil tonen, kiest hij net zo makkelijk voor fotografie, video of installatiekunst. Ondanks die verschillende media blijft zijn werk bijzonder herkenbaar. Daarvoor kunnen een aantal aspecten worden aangehaald. Stallaerts opteert voor een gedempt kleurenpalet – grijs-zwart, vergrijsde blauwschakeringen en bruin of okergeel op kop – gecombineerd met verschillende wittinten. Daarnaast doet de setting steevast kil en steriel aan, zoals in *Pan-optic*, een installatie uit 2007 die doet denken aan de geniale observatiekunst van Jacques Tati, zij het wars van slapstick, maar met erg subtiele ironie. Soms kan de setting ook ronduit vijandig ogen. De triptiek *Prophecy* uit datzelfde jaar is daar een goed voorbeeld van. Diezelfde onpersoonlijke, zelfs ontmenselijke weergave kenmerkt ook de menselijke figuren. Stallaerts mens is een schim, een schemerige figuur zonder afgebakende identiteit, klaar om door de kijker te worden ingevuld. Gezichten zijn veelal blanco vlakken. Letterlijk, maar vaak ook symbolisch. Zo zijn er de omzwachtelde ogen uit *The Blind* (2010) of de afgewende hoofden uit *The Count* (2010)

Helmut Stallaerts, *Prophecy*, 2007 © Helmut Stallaerts, Courtesy Galerie Albert Baronian.

en de aan de *date paintings* van On Kawara (1933-2014) refererende installatie *02-12-26* (2008-2009). Een andere keer gaan de gezichten schuil achter maskers zoals in de *Es Spukt*-fotoreeks uit 2005, waarin Stallaerts zich baseert op het Beierse gebruik *Klausentreiben* (waarbij jongemannen in de Sinterklaasnacht verkleed met maskers en horens de mensen angst aanjagen). De enkele keren dat de gezichten zichtbaar blijven, lijken ze verworpen tot een grimas, en dus tot een vervormde weergave van de werkelijkheid. Zo verwijst de monumentale diptiek *K-Sing mit...* (2006) naar een Duits zangritueel, maar het samenhangsgevoel dat daar normaliter mee gepaard gaat, is verdwenen. In de plaats daarvan zien we een zeer ver gedreven extase. De zangers zijn hun individuele identiteit verloren geraakt en zitten gevangen in een pijnlijke groepstrance.

Niet alleen het gebruik van verschillende media maakt het werk van Stallaerts complex en veelzijdig. Helmut Stallaerts is een bij uitstek belegen kunstenaar. In interviews verwijst de man regelmatig naar het gedachtegoed van Thomas More (1478-1535), Thomas Hobbes (1588-1679), Arthur Schopenhauer (1788-1860), René Girard (*1923) of het twintigste-eeuwse neoliberale denken als hij het over de eerder genoemde universele vragen en het bijbehorende zinderende onbehagen heeft. Maar daar blijft het niet bij. In zijn werken confronteert hij ons met oude volksrituelen die hij plaatst naast de moderne rituelen van pakweg het hedendaagse bedrijfsleven. Hij stelt existentiële vragen door de grenzen tussen de twee te laten vervagen. Zo zet hij een landelijke Klaus-figuur in een glimmende lift. Een bijzonder bevreemdend beeld. Ook de kunstgeschiedenis passeert de revue. Over On Kawara hadden we het al. *The Blind* verwijst tegenzeggelijk naar *De parabel der blinden* van

Pieter Brueghel de Oude (ca. 1568). *Prophecy* en de wazige of vervormde gezichten in heel wat van zijn werken herinneren aan Francis Bacon (1909-1992). En voor de schilderijenreeks *The Collectors* (2012), waarmee hij in 2013 de ING-publieksprijs van de *Young Belgian Art Prize* won, baseerde Stallaerts zich op de vorstenportretten van Diego Velázquez (1599-1660) en Francisco de Goya (1747-1828) om foto's van kunstverzamelaars opnieuw te bewerken.

Recentelijk kon Helmut Stallaerts zijn dialoog met de kunstgeschiedenis naar een nieuw niveau tillen. ING nodigde hem uit om zijn werk voor de tentoonstelling *Echoes* (19 maart 2015 – 14 juni 2015) te tonen pal naast werken uit de rijke ING-collectie.

Helmut Stallaerts timmert intussen gestaag verder aan zijn gelaagde oeuvre. In november is nieuw werk te zien in zijn vertrouwde Brusselse galerie Albert Baronian. Voor 2016 staat een aantal projecten in het buitenland op stapel. Antwoorden zul je er vast en zeker niet vinden, vragen des te meer. Maar maakt dat zijn oeuvre juist niet interessant en actueel, universeel zelfs? En wie weet kiest hij ooit wel deze quote uit *Blade Runner* als tentoonstellingstitel: “*If only you could see what I have seen with your eyes.*” Het vat zijn werk uitstekend samen.

DOROTHEE CAPPELLE

www.albertbaronian.com/artists/108-helmut-stallaerts